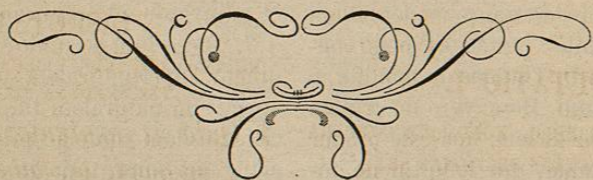

non solum in homine illuminato ex ratione supernaturali, sed etiam in pura natura.

7. *Primum discrimen inter appetitionem naturalem ex lumine naturæ, et ex revelatione.— Secundum discrimen.* — Solum est duplex differentia, quia ex revelatione facile apprehenditur illa beatitudo ut magnum bonum, et possibile, tamen ex solo naturali discursu vix posset in mente hominis cadere, non tamen repugnaret aliquo modo et conditionate apprehendi, id est, quod esset bonum videre primam causam, si esset possibile. Secunda differentia est, quia postquam per revelationem constat homini esse ordinatum ad illam beatitudinem, homo toto affectu, non quidem perfecto, sed quantum ipse potest, illam desiderat, nec est contentus, nec quietus extra illam, saltem in via: at vero stando in pura natura, licet homo conciperet aliquale desiderium conditionatum illius visionis, tamen si prudenter

se gereret, non esset inquietus, sed esset sua naturali sorte contentus: sicut etiam posset homo illo modo appetere intelligere sine discursu, qui tamen appetitus nec sollicitaret, nec inquietaret animam, quia cognosceret esse de re valde aliena ab humana natura, atque propter hanc causam non esse necesse, ut huiusmodi affectus elicited oriatur proprie ex appetitu innato ad illam rem, circa quam appetitus elicited versatur, ut manifeste patet de aliis velleitibus, quæ versantur circa impossibilia: sed oritur ex affectu innato ad aliquam rationem communem, quam mens applicat in objecto superante naturam: unde fit, ut voluntas simplici affectu adhaereat illi rei sub illa præcisa ratione considerata. Atque ita solutæ sunt omnes rationes dubitandi supra positæ, et absoluta materia de Beatitudine, ad laudem et gloriam Omnipotentis Dei, Beatissimæ Virginis Mariæ, etc.

FINIS TRACTATUS DE FINE HOMINIS.

TRACTATUS SECUNDUS.

DE

VOLUNTARIO ET INVOLUNTARIO.

PROOEMIUM.

Post tractationem de beatitudine, agendum de actibus humanis, quoniam sunt potissima media, quibus hæc beatitudo comparatur. Est autem de his actibus commune, et veluti prima, ac generalis conditio eorum, ut a voluntate deliberata procedant, unde voluntarii nominantur, et ideo hanc eorum conditionem in primis declaramus, in quo partim Aristotelem sequimur, partim deserimus. Ille enim postquam *in libr. 1. Ethicor.* de beatitudine disseruit: *in 2 tractat.* de habitibus, et virtutibus, quæ sunt principia humanorum actuum: *in 3* vero incipit agere de voluntario et involuntario. Quia vero hæc conditiones primo, ac per se reperiuntur in actibus, et cognitio actuum prior est, quam habituum, præit disputatio de voluntario, quam etiam tradit Aristoteles, *lib. 2 Ethicor.* ad Eudemum, *et libr. 1, Magn. moralium, cap. 12,* Nyssenus, *l. 5, sue Philosophiæ, cap. 1, 2 et 3,* Damasc., *l. 2, de Fide, capit. 20,* et Scholastici nonnulla attigerunt *in secunda distinction. 29 et 25.*

ELENCHUS TRACTATUS SECUNDI

DE VOLUNTARIO ET INVOLUNTARIO IN GENERE, DEQUE ACTIBUS VOLUNTARIIS IN SPECIALI.

Prooemium.

DISPUTATIO I.

DE VOLUNTARIO ET LIBERO, EORUMQUE COMPARATIONE, COMPLECTENS SECTIONES SEX.

- 1 *Quid sit aliquid esse voluntarium.*
- 2 *Utrum in actibus humanis reperiatur liberum excludens necessitatem.*
- 3 *Quid sit esse liberum in humanis actibus, et quo pacto a perfecto voluntario distinguatur.*
- 4 *Quotuplex sit voluntarium.*
- 5 *Utrum sit aliquid voluntarium indirectum quod actum voluntatis non requirat, et quid sit necessarium ad illud.*
- 6 *In quibus rebus inveniatur voluntarium.*

DISPUTATIO II.

DE INVOLUNTARIO, VIOLENTO ET COACTO, COMPREHENDENS SECTIONES SEX.

- 1 *Quid sit involuntarium simpliciter, et quomodo se habeat ad coactum et violentum.*
- 2 *Quæ res possint esse, seu denominari violentæ.*
- 3 *Utrum Deus possit inferre violentiam rebus creatis.*
- 4 *Utrum Deus possit necessitatem, aut violentiam creatæ voluntati inferre in seipsa.*
- 5 *Utrum Deus possit inferre coactionem voluntati in seipsa.*
- 6 *Utrum possit homo, seu voluntas humana simpliciter cogi ad actus aliarum potentiarum, etc.*

DISPUTATIO III.

DE VOLUNTARIO MIXTO CUM METU, VEL CON-
PISCENTIA, COMPLECTENS SECTIONES QUATUOR.

- 1 *Utrum quæ ex solo metu fiunt, sint involuntaria simpliciter ratione ipsius metus.*
- 2 *Utrum quæ ex solo metu fiunt, sint saltem involuntaria secundum quid ratione ipsius metus.*
- 3 *Utrum concupiscentia augeat voluntarium.*
- 4 *Utrum concupiscentia causet aliquo modo involuntarium.*

DISPUTATIO IV.

DE IGNORANTIA UTRUM CAuset VOLUNTARIUM, AUT
INVOLUNTARIUM, COMPREHENDENS TRES SEC-
TIONES.

- 1 *Utrum recte dividatur ignorantia in antecedentem, concomitantem, et consequentem, et quo sensu.*
- 2 *Utrum et quæ ignorantia causet voluntarium, vel involuntarium.*
- 3 *Utrum actualis inconsideratio faciat non voluntarium actum quoad conditionem ignoratam.*

DISPUTATIO V.

DE CIRCUMSTANTIIS, SEU ACCIDENTIBUS HUMANO-
RUM ACTUUM, CONTINENS TRES SECTIONES.

- 1 *Utrum sint aliquæ circumstantiæ actus humani internæ et externæ.*
- 2 *Quot sint circumstantiæ humanorum actuum.*
- 3 *Quid necesse sit ut circumstantiæ afficiant actum moralem.*

DISPUTATIO VI.

DE VOLUNTATE ET INTENTIONE, ACTIBUSQUE IN-
TELLECTUS PRÆVIIS, CONTINENS SECTIONES SEP-
TEM.

- 1 *De objectis, rationibus, et differentiis voluntatis atque intentionis.*
- 2 *Utrum voluntas et intentio versentur aliquo modo circa media.*
- 3 *Utrum voluntas et intentio sint actus liberi, an necessarii.*
- 4 *Utrum ad actum voluntatis sit necessaria cognitio.*

5 *Qualis esse debet prædicta cognitio.*6 *In quo genere causæ concurrat cognitio ad actum voluntatis: et an intellectus moveat voluntatem quoad exercitium, vel quoad specificationem.*7 *A quo moveatur voluntas quod exercitium in actu circa finem.*

DISPUTATIO VII.

DE FRUITIONE, CONTINENS SECTIONES TRES.

- 1 *Utrum fruitio sit actus voluntatis.*
- 2 *Quodnam sit fruitionis objectum.*
- 3 *Quomodo gaudium ab amore distinguatur.*

DISPUTATIO VIII.

DE ELECTIONE ET CONSENSU, AC DE COGNITIONE
PRÆVIA AD TALEM ACTUM, CONTINENS SECTIO-
NES QUINQUE.

- 1 *Quid sit electio, quod ejus objectum, et cujus potentiæ sit actus.*
- 2 *Utrum consensus sit actus voluntatis ab electione distinctus.*
- 3 *Quomodo distinguantur electio, et consensus ab intentione finis, et simul quomodo versentur circa finem.*
- 4 *Utrum actus electionis sit liber.*
- 5 *De cognitione necessaria ad electionem.*

DISPUTATIO IX.

DE USU ET IMPERIO, CONTINENS SECTIONES TRES.

- 1 *Quid sit usus, et quod ejus objectum.*
- 2 *Utrum usus sit actus ab electione distinctus.*
- 3 *Quæ cognitio antecedit usum, et simul quid sit imperium, et ut distinguatur ab usu.*

DISPUTATIO X.

DE ACTIBUS IMPERATIS A VOLUNTATE IN COMMU-
NI, IN TRES SECTIONES DISTRIBUTA.

- 1 *Utrum actus voluntatis et rationis imperentur.*
- 2 *Utrum actus appetitus sensitivi imperentur.*
- 3 *Utrum imperium et actus imperatus sint unus actus.*

TRACTATUS SECUNDUS.

DE VOLUNTARIO
ET INVOLUNTARIO.

DISPUTATIO I.

DE VOLUNTARIO ET LIBERO, EORUMQUE COMPARA-
TIONE.

Quamvis D. Thomas, 1, 2, quæst. 6, solum proponat disputationem de voluntario, mihi tamen visum est de ratione liberæ actionis disserere, tum quia nimis necessaria est hæc ratio ad cognoscendum actum moralem, cujus gratia tota hæc disputatio statuitur: tum etiam, quia neque ipsa ratio voluntarii perfecte cognosci potest, nisi cum libero conferatur: non possunt autem comparari, nisi prius singula cognoscantur. Dicemus ergo an utraque harum rationum in humanis actibus reperiatur, et quid, ac quotuplex sit.

SECTIO I.

Quid sit aliquid esse voluntarium.

1. *Una definitio voluntarii. — Altera. — Objectiones contra proximas definitiones.* — Divus Thomas, q. 6, art. 4, definit illam actionem esse voluntariam, *quæ est a principio intrinseco cum cognitione.* Aristoteles autem 3, Ethic., c. 4, quem sequuntur Nyssenius et Damascenus nonnihil huic definitioni addere videtur. Dicit enim actionem esse voluntariam, *cujus principium est in agente, sciente singula, in quibus est ipse actus:* id est, cognoscente conditiones, quæ actum circumstant, quas appellamus circumstantias, ut hi auctores explicant. In utraque autem definitione est difficultas, quoniam prior videtur plura complecti, quæ non necessario sunt voluntaria, ut assensus scientiæ est a principio intrinseco, et procedit ex perfecta cognitione principiorum, et tamen ex se non est voluntarius: similiter

actio, quæ fit habitus, est a principio intrinseco, et potest esse cum cognitione objecti talis habitus, et tamen per se non est voluntaria, e contrario vero aliqua videntur esse voluntaria, quibus illa definitio non convenit: nam si quis alium occidat, me vidente et gaudente, nihil tamen agente, illa occisio mihi est voluntaria, et tamen non est a principio intrinseco respectu mei, cum principium ejus non sit in me. Quæ objectio etiam procedit circa definitionem Aristotelis, circa quam etiam urget, quia non videtur esse de ratione voluntarii cognitio circumstantiarum omnium, tum quia alias in brutis, et pueris non reperitur voluntarium, quod est contra ipsos citatos auctores: tum etiam, quia alias omnis actio, quæ fit cum ignorantia alicujus circumstantiæ, non esset voluntaria, et consequenter nec peccatum, quod est per se manifeste falsum.

2. *Variae acceptiones voluntarii.* — Ut explicemus has definitiones, incipiamus prius ab ipsa re, ad quam cognoscendam oportet distinguere varias significationes hujus vocis *voluntarium:* ut enim ex ipsa voce consistat, a voluntate dictum est. Unde quidquid sub voluntate cadit, generali ratione *voluntarium* dici potest, tamen hinc distingui possunt variae acceptiones voluntarii. Duobus enim, aut tribus modis aliquid cadit sub voluntatem. Primo ut objectum tantum, et non ut effectus, neque ut actus voluntatis; et hoc potius dicitur volitum, quam voluntarium, prout nunc de illo agimus. Exemplum est in objectione facta de morte ab alio effecta me consentiente, non cooperante: sic etiam generatio æterna dicitur Patri esse voluntaria objective, seu concomitanter, non principiative. Secundo modo cadit aliquid in voluntate tanquam effectus seu actus ejus, quod dicitur causaliter voluntarium,